

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060305

DOM
2023-04-28
Stockholm

Mål nr
F 2962-22

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätt, mark- och miljödomstolen, dom 2022-02-28 i mål nr F 3958-20 och F 1324-21, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. A.S.

2. E.S.

Ombud: Advokat T.R.

Motpart

Nabbareds samfällighetsförening

Ombud: Advokat S.A.

SAKEN

Klander av beslut vid Nabbareds samhällighetsförenings årsstämmor den 26 mars 2017 samt den 31 augusti 2020

Dok.Id 1911175

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.
2. A.S. och E.S. ska solidariskt ersätta Nabbareds samfällighetsförening för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen med 52 500 kr, varav 40 000 kr avser ombudsarvode. På beloppet löper ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess full betalning sker. _____

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

A.S. och E.S. har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska upphäva följande beslut fattade på Nabbareds samfällighetsförenings årsstämma *den 26 mars 2017* (mark- och miljödomstolens mål nr F 1324-21) samt *den 31 augusti 2020* (mark- och miljödomstolens mål nr F 3958-20).

Överklagade beslut på årsstämman den 26 mars 2017

- beslut om ansvarsfrihet för styrelsen (*punkten 8 i stämmoprotokollet*),
- beslut att ge styrelsen i uppdrag att vidta åtgärder mot olovlig skyltning (*punkten 10.1a*) samt att ge styrelsen i uppdrag att vidta åtgärder mot olovliga åtgärder inom vägområdet (*punkten 10.2b*)
- beslut om budget för verksamhetsåret 2017 (*punkten 12*), samt
- beslut om debiteringslängd (*punkten 12*), utom den del av debiteringslängden som avser särskild debitering för kantskärning om 2 995 kr.

Överklagade beslut på årsstämman den 31 augusti 2020

- beslut om ansvarsfrihet för styrelsen (*punkten 8 i stämmoprotokollet*),
- beslut om godkännande av motion gällande begränsning gällande högsta tillåtna axeltryck (*punkten 9*),
- beslut om arvode till årets styrelse och revisor (*punkten 11*),
- beslut om budget för verksamhetsåret samt medlemsavgift och debiteringslängd (*punkten 12*), samt
- beslut om val av J.J. som styrelseledamot (*punkten 13*).

A.S. och E.S. har även yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska befria dem från skyldigheten att ersätta Nabbareds samfällighetsförening för dess rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen.

Nabbareds samfällighetsförening har motsatt sig bifall till överklagandet.

Båda parter har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

GRUNDER M.M.

A.S. och **E.S.** har som grund för sin talan anfört sammanfattningsvis följande. Anläggningsbeslutet har förfallit den 14 november 2014 genom att anläggningen inte har utförts i tid. Eftersom anläggningsbeslutet har förfallit har samfällighetsföreningen inte haft rätt att fatta de beslut som målet gäller. Om föreningen ändå har haft formell rätt att fatta de aktuella besluten går dessa utöver samfällighetsföreningens ändamål och syfte. Vidare har föreningen fattat beslut om uttaxering för åtgärder som inte ingår i anläggningsbeslutet och beslut som fattats åsidosätter såväl medlemmarnas bästa som medlems enskilda intresse.

Nabbareds samfällighetsförening har som grund för sin inställning anfört sammanfattningsvis följande. Anläggningsbeslutet har inte förfallit. Stämmobesluten har tillkommit i behörig ordning. De kränker inte medlemmarnas rätt utan tillgodoser istället deras bästa. Besluten strider inte heller mot lag eller stadgar.

Parterna har i allt väsentligt utvecklat sin talan på samma sätt som i mark- och miljödomstolen.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Bakgrund

I september 2011 beslutade lantmäterimyndigheten att inrätta gemensamhetsanläggningen A i Marks kommun med ändamål väg. Av förrättningsbeslutet framgår bl.a. att med väg avses vägbana och övriga väganordningar såsom dike, slänt, trumma, mötesplats, vändplats och vägmärke. Vad avser vändplatsen angavs att utförandet av den skulle vara färdigställt senast ett år efter det att förrättningen fått laga kraft.

Anläggningsbeslutet fick laga kraft den 13 november 2013.

Förevarande mål tog sin början när A.S. och E.S., genom att väcka talan vid mark- och miljödomstol, klandrade ett antal beslut som fattats på Nabbareds samfällighetsförenings årsstämma i mars 2017. Som grund för klandertalan gjordes bl.a. gällande att anläggningsbeslutet avseende A hade förfallit eftersom anläggningen inte hade utförts i tid.

Mark- och miljödomstolen biföll A.S.s och E.S.s talan i en viss del, men ogillade käromålet i övrigt (mål nr F 1487-17). Mark- och miljödomstolen prövade dock inte den av A.S. och E.S. åberopade grunden att anläggningsbeslutet hade förfallit, eftersom den frågan var föremål för en annan process. A.S. och E.S. överklagade mark- och miljödomstolens dom till Mark- och miljööverdomstolen som inte meddelade prövningstillstånd (mål nr F 2529-19). Beslutet att inte meddela prövningstillstånd överklagades till Högsta domstolen, som i beslut den 25 november 2019 beviljade prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen (mål nr Ö 5457-19). Som skäl för beslutet anförde Högsta domstolen att målet aktualiserade vilken betydelse det har för frågan om ett anläggningsbeslut förfallit enligt 33 § anläggningslagen (1973:1149), AL, huruvida avregistrering skett enligt 34 § samma lag och att den frågan behövde belysas i rättspraxis.

Parallellt med klandermålet begärde A.S. och E.S. att gemensamhetsanläggningen skulle avregistreras. Frågan prövades av lantmäterimyndigheten och, efter överklagande, av såväl förvaltningsrätten som kammarrätten. Kammarrätten i Göteborg förklarade i dom den 10 mars 2020 att anläggningsbeslutet hade förfallit. Högsta förvaltningsdomstolen beslutade den 31 mars 2021 att inte ge prövningstillstånd.

Efter Högsta domstolens beslut att bevilja prövningstillstånd i hovrätten meddelade Mark- och miljööverdomstolen dom i klandermålet den 23 februari 2021 (mål nr F 12766-19) och återförvisade målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt behandling då mark- och miljödomstolen inte hade prövat frågan om anläggningsbeslutet hade förfallit. Mark- och miljööverdomstolen uttalade därvid bl.a. att en

uppgift från fastighetsregistret om att en anläggning är avregistrerad kan vara till stöd som bevisning i frågan om anläggningsbeslutet har upphört att gälla men att det inte har någon avgörande betydelse samt att en uppgift i fastighetsregistret inte kan ersätta den självständiga prövning som domstolen har att göra av de av parterna åberopade omständigheterna.

Mark- och miljödomstolen meddelade den nu överklagade domen i det återförvisade målet den 28 februari 2022. I samma dom behandlade mark- och miljödomstolen den där väckta klandertalan avseende stämmobeslut år 2020. Domstolen bedömde att anläggningsbeslutet inte var förfallet.

Några utgångspunkter i frågan om anläggningsbeslutet har förfallit

En fastighetsbildning eller en fastighetsbestämning är fullbordad först när anteckning har skett i fastighetsregistrets allmänna del (se 1 kap. 2 § fastighetsbildningslagen, 1970:988, FBL). Det innebär att den i förrättningen vidtagna åtgärden får sakrättslig verkan först vid registreringen. Någon motsvarande bestämmelse finns inte i anläggningslagen. Den avregistrering som ska ske enligt anläggningslagen om ett anläggningsbeslut förfaller, är inte ett resultat av en förrättning utan av omständigheter utanför lantmäterimyndighetens kontroll, som kan vara tvistiga. Regleringen utmärker sig också på så sätt att anläggningsbeslutet upphör att gälla redan vid den tidpunkt när anläggningen skulle ha varit utförd, inte efter det att lantmäterimyndighet eller domstol har prövat frågan eller vid avregistreringen. Likväl är det av stort intresse för sakägare, kreditgivare och andra intressenter att känna till om en förening har en gemensamhetsanläggning att förvalta eller om viss mark är belastad av en gemensamhetsanläggning. Starka skäl talar således för att när en gemensamhetsanläggning avregistrerats i fastighetsregistret på den grunden att anläggningen inte utförts i tid, i ett lagakraftvunnet beslut, bör detta som utgångspunkt inte kunna ifrågasättas i en senare rättsprocess.

Såväl mark- och miljödomstolen som kammarrätten har funnit att det är 33 § första stycket 2 AL i dess lydelse före den 1 juli 2015 som ska tillämpas på frågan om anläggningsbeslutet har förfallit. Mark- och miljööverdomstolen delar den bedömningen.

Ett anläggningsbeslut är förfallet om anläggningen inte utförs inom den tid som bestämts i beslutet, såvida inte ansökan om syssloman gjorts inom samma tid, se 33 § första stycket 2 AL i dess lydelse före den 1 juli 2015. Sedan en förrättning har avslutats och fått laga kraft ska uppgift om den snarast föras in i fastighetsregistrets allmänna del, se 34 § första stycket AL. Om ett förrättningsbeslut har upphört att gälla ska en sådan anteckning tas bort, se samma paragraf fjärde stycket.

Om lantmäterimyndigheten får kännedom om att ett anläggningsbeslut kan ha förfallit, ska myndigheten försöka klarlägga om så har skett. En uppgift om att ett anläggningsbeslut har förfallit får inte föras in i fastighetsregistrets allmänna del utan att berörda sakägare m.fl. har fått tillfälle att yttra sig över åtgärden. Detta framgår av 7 § andra stycket anläggningsskugörelsen (1973:1165). Ärenden om att föra in eller ta bort uppgifter i fastighetsregistrets allmänna del handläggs av lantmäterimyndigheten (19 kap. 6 § FBL).

I fråga om fullföljd av talan mot beslut eller åtgärd enligt anläggningsskugörelsen ska 15 kap. FBL tillämpas (30 § AL). Enligt 15 kap. 1 § ska besluten överklagas till mark- och miljödomstol. Beslut som meddelats enligt lagen (2000:224) om fastighetsregister, FRL, ska dock överklagas till allmän förvaltningsdomstol (12 § FRL).

Beslut om avregistrering med stöd av 33 och 34 §§ AL har tidigare, liksom i nu aktuellt fall, överklagats till och prövats av allmän förvaltningsdomstol (se Regeringsrättens avgörande den 17 december 1993 i mål nr 607-1991 och MÖD 2018:2, jfr dock kammarrätten i Jönköpings avgörande den 26 november 2015 där domstolen, angående en tidigare begäran om avregistrering av A, ansåg sig vara begränsad i sin prövning till bestämmelserna om rättelse i 19 kap. 4 § FBL och således inte tillämpade anläggningsskugörelsen). Praxis får anses innebära att en lantmäterimyndighets beslut om avregistrering av en gemensamhetsanläggning enligt 34 § AL får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövning av fråga om ett anläggningsbeslut har förfallit på grund av att anläggningen inte har utförts i tid kan ske i såväl allmän förvaltningsdomstol som i mark- och

miljödomstol, beroende på i vilket sammanhang den aktualiseras (se t.ex. RÅ 1993 not 721 och NJA 1992 s 159). I en klandertalan i mark- och miljödomstol kan frågan prövas som en omständighet av betydelse för talan.

Prövningen av 33 § AL i kammarrätten respektive mark- och miljödomstolen

Kammarrätten bedömde med utgångspunkt i förrättningsbeslutet i vilken omfattning vändplatsen hade utförts före den 13 november 2014, se dom den 10 mars 2020.

Kammarrättens slutsats var att det inte endast återstod en mindre betydelsefull detalj av utförandet, varför anläggningen inte hade utförts i tid och anläggningsbeslutet hade därmed förfallit enligt domstolen.

Även mark- och miljödomstolen har prövat om anläggningsbeslutet har förfallit, som en grund för klandertalan. Mark- och miljödomstolen har bedömt samma faktiska omständigheter som kammarrätten, men även haft tillgång till ytterligare underlag, vilket mark- och miljödomstolen har påtalat i sin dom. Mark- och miljödomstolen har därvid kommit till slutsatsen att anläggningsbeslutet inte har förfallit.

Det noteras att mark- och miljödomstolen har prövat om anläggningsbeslutet har förfallit efter att kammarrättens dom fått laga kraft.

Som ovan redogjorts för ansåg Mark- och miljööverdomstolen i sin dom den 23 februari 2021 att prövningen i allmän förvaltningsdomstol inte var bindande för allmän domstol i klandertalan. Mark- och miljööverdomstolen, som noterar att frågan om avregistreringens rättsliga betydelse lyfts även i den nu aktuella prövningen, anser sig inte vara bunden av sin tidigare rättsliga bedömning i frågan.

Närmare om avgörandens rättskraft

En fråga som är rättskraftigt avgjord ska inte på nytt kunna bli föremål för prövning. För att rättskraften av ett tidigare avgörande ska träffa en senare väckt talan krävs att den prövning som begärs i den senare processen avser samma sak som i den tidigare. Vid den bedömningen är det inte alltid vad som faktiskt har prövats, utan vad som

hade kunnat prövas av avgörande betydelse (se t.ex. NJA 2001 s 22, RH 2002:3 samt RH 2012:74).

Den situationen att en fråga prövats först i allmän förvaltningsdomstol och därefter blir föremål för prövning i allmän domstol har bedömts av Högsta domstolen i rättsfallet NJA 2016 s 933. Domstolen anförde bl.a. följande. Avgörande för om allmän domstol är behörig att ta upp en talan rörande en fråga som kan bli föremål för prövning inom ramen för förvaltningsprocessen är om den sistnämnda prövningen är menad att vara exklusiv. Om förvaltningsdomstolens bedömning av frågan är avsedd att vara allsidig och slutgiltig, får allmän domstols behörighet i regel anses vara utesluten.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning av frågan om anläggningsbeslutet har förfallit

Mark- och miljööverdomstolen noterar inledningsvis att såväl kammarrätten som mark- och miljödomstolen har prövat anläggningsbeslutet mot 33 § AL i dess lydelse före den 1 juli 2015. Vad närmare avser omfattningen av den prövning som sker i ett avregistreringsärende följer av 7 § anläggningskungörelsen att myndigheten har en utredningsskyldighet i fråga om ett anläggningsbeslut har förfallit. Att myndigheten har att företa en verklig prövning av om det finns förutsättningar för avregistrering har även framhållits i det ovan hänvisade avgörandet MÖD 2018:2, vari uttalas att myndigheten ex officio ska pröva och utreda frågan. Annat har således inte framkommit än att den prövning som sker i ett avregistreringsärende är avsedd att vara en allsidig och slutgiltig prövning av frågan om anläggningsbeslutet har förfallit.

Kammarrättens avgörande i avregistreringsmålet fick laga kraft den 31 mars 2021.

Det anförda innebär att mark- och miljödomstolen saknat möjlighet pröva frågan om anläggningsbeslutet har förfallit. Att mark- och miljödomstolen har haft tillgång till mer omfattande utredning förändrar inte den bedömningen, eftersom den utredningen hade kunde förebringas redan i kammarrätten.

Mot bakgrund av det anförda finner Mark- och miljööverdomstolen att utgångspunkten för den vidare bedömningen i detta mål är att anläggningsbeslutet är förfallet.

Verkan på stämmobesluten av att anläggningsbeslutet har förfallit

A.S. och E.S. har gjort gällande att samfällighetsföreningen inte haft rätt att fatta de överklagade besluten i första hand pga. att anläggningsbeslutet var förfallet vid båda beslutstillfällena.

Som mark- och miljödomstolen konstaterat begränsar sig domstolens prövning av ett klandrat beslut till frågan om beslutet strider mot lag eller stadgar, eller om beslutet inte tillkommit i behörig ordning eller det annars kränker medlems eller rättighets- havares rätt. Vad gäller uttaxering framgår av 46 § lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter, SFL, att om uttaxeringen inte överensstämmer med denna lag, stadgarna eller föreningsstämmobeslut får medlem väcka talan mot föreningen om rättelse. Det innebär att domstolens prövning i ett klanderfall är begränsad till en kontroll av om de fattade besluten strider mot lag, eller föreningens stadgar. Domstols- prövningen gäller således inte lämpligheten av fattade beslut eller förvaltningsåtgärder.

En samfällighetsförenings ändamål är att förvalta den samfällighet, t.ex. en gemensamhetsanläggning, för vilken den bildats, se 18 § första stycket SFL. När den samfällighet som förvaltas av en samfällighetsförening upphör att bestå, ska föreningen upplösas, se 61 § SFL. En samfällighetsförening får dock inte upplösas förrän alla dess skulder har betalats eller de medel som fordras för betalningen nedsatts hos länsstyrelsen, se 62 § SFL.

Mark- och miljööverdomstolen har funnit att anläggningsbeslutet är förfallet och att detta inträffade i november 2014. Frågan avgjordes dock slutligt först i mars 2021, då kammarrättens dom från mars 2020 fick laga kraft, sedan Högsta förvaltnings- domstolen avslagit en begäran om prövningstillstånd. Avregistrering av gemensamhetsanläggningen skedde därefter i april 2021.

De klandrade stämmobesluten fattades på stämma i mars 2017 respektive augusti 2020, dvs. i tiden efter det att anläggningen skulle ha varit utförd men innan det slutligt fastställts att anläggningsbeslutet hade förfallit. När besluten fattades var föreningen av uppfattningen att anläggningsbeslutet inte hade förfallit. Att det senare fastställts att den uppfattningen var felaktig, innebär inte att de klandrade stämmobesluten med

automatik ska anses strida mot lag eller stadgar. Tvärtom måste det finnas utrymme för en förening att vid var tid bedöma hur man på bästa sätt ska verka för föreningens och medlemmarnas intressen utifrån de då gällande förutsättningarna. Innan det slutligt fastställts att ett anläggningsbeslut har förfallit kan det, enligt domstolen, typiskt sett inte anses strida mot lag eller stadgar att förvalta anläggningen med utgångspunkten att anläggningsbeslutet inte förfallit, när föreningen har den uppfattningen. När det står klart att ett anläggningsbeslut har förfallit, och föreningen därmed ska avvecklas, torde föreningens möjlighet att besluta om förvaltningsåtgärder med avseende på anläggningen vara begränsad till att avse sådana beslut som behövs för avvecklingen. Därutöver behöver stämman fram till dess att föreningen upplöses också fatta beslut enligt vad som följer av lag och stadgar. Det gäller t.ex. beslut om ansvarsfrihet, budget, debiteringslängd, styrelseval och medlemsavgifter.

Vid en genomgång av de klandrade besluten som fattats på stämmorna i mars 2017 och i augusti 2020 finner Mark- och miljööverdomstolen att föreningen inte har överskridit vad som varit möjligt för den att besluta om med hänsyn till frågan om anläggningsbeslutets bestånd. Det saknas därför skäl att upphäva dessa beslut på den grunden att anläggningsbeslutet var förfallet.

Övriga grunder för upphävande av stämmobesluten

A.S. och E.S. har även gjort gällande att de aktuella besluten går utöver föreningens ändamål och syfte även med bortseende från frågan om anläggningsbeslutets bestånd, samt att föreningen har fattat beslut om uttaxering för åtgärder som inte ingår i anläggningsbeslutet. De har vidare gjort gällande att de beslut som fattats åsidosätter såväl medlemmarnas gemensamma bästa som medlems enskilda intresse.

I dessa delar gör Mark- och miljööverdomstolen ingen annan bedömning än de som mark- och miljödomstolen har gjort och finner således att det saknas grund för upphävande.

Sammanfattning

Mark- och miljööverdomstolen har således sammanfattningsvis funnit att det saknas grund för A.S.s och E.S.s klandertalan. Deras överklagande ska därför avslås.

Rättegångskostnader

Vid denna utgång saknas skäl att göra någon annan bedömning än den som mark- och miljödomstolen har gjort beträffande rättegångskostnadsansvaret där.

Som tappande parter ska A.S. och E.S. solidariskt ersätta föreningen för dess rättegångskostnad i Mark- och miljööverdomstolen.

Föreningen har yrkat ersättning för rättegångskostnad med 52 500 kr. Beloppet är inte vitsordat. Vad som yrkats får enligt domstolens mening emellertid anses skäligt och yrkandet ska därför bifallas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 2023-05-26

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Fredrik Ludwigs och Lars Olsson, tekniska rådet Ingela Boije af Gennäs och tf. hovrättsassessorn Henriette Fornas Minerskjöld, referent

Föredragande har varit Elin Haubitz Man

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2022-02-28
meddelad i
Vänerns borg

Sid 1 (39)
Mål nr F 3958-20
F 1324-21

PARTER

Kärande

1. A.S.
2. E.S.

Ombud för 1–2: Advokat T.R.

Svarande

Nabbareds samfällighetsförening

Ombud: Advokat S.A.

SAKEN

Klander av beslut vid Nabbareds samfällighetsförenings årsstämmor den 26 mars 2017 samt den 31 augusti 2020

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avslår Nabbareds samfällighetsförenings yrkande om syn.
2. Mark- och miljödomstolen lämnar A. och E.S.s klandertalan i mål F 1324-21 och F 3958-20 utan bifall.

Dok.Id 517996

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänerns borg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se www.domstol.se/vanersborgs-tingsratt/		måndag – fredag 08:00–16:00

3. A. och E.S. ska solidariskt ersätta Nabbareds samfällighetsförening för rättegångskostnader i mål F 1324-21 med 145 063 kr, varav 110 000 kr avser ombudsarvode, 5 000 kr eget arbete utfört av ordföranden, 1 050 kr utlägg och 29 012 kr mervärdesskatt. På beloppet ska utgå ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för dom tills betalning sker.

4. A. och E.S. ska solidariskt ersätta Nabbareds samfällighetsförening för rättegångskostnader i mål F 3958-20 med 84 263 kr, varav 62 000 kr avser ombudsarvode, 5 000 kr eget arbete utfört av ordföranden, 445 kr utlägg och 16 812 kr mervärdesskatt. På beloppet ska utgå ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för dom tills betalning sker.

5. A. och E.S. ska solidariskt ersätta Nabbareds samfällighetsförening för rättegångskostnader i mål vid Mark- och miljödomstolen, F 1487-17, med 98 906 kr. På beloppet ska utgå ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för dom tills betalning sker.

6. A. och E.S. ska solidariskt ersätta Nabbareds samfällighetsförening för rättegångskostnader i mål vid Mark- och miljööverdomstolen, F 12766-19, med 154 480 kr, varav 112 000 kr för ombudsarvode, 7 981 kr för sakkunnig, 3 603 kr för utlägg och 30 896 kr i mervärdesskatt. På beloppet ska utgå ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för dom tills betalning sker.

BAKGRUND

A.S. och E.S. väckte i mark- och miljödomstolen klandertalan avseende ett antal beslut som fattats vid ordinarie föreningsstämma i Nabbareds samfällighetsförening den 26 mars 2017 (se mål nr F 1487-17 och efter återförvisning F 1324-21). Som grund för talan gjorde de huvudsakligen gällande att anläggningsbeslutet, genom vilket gemensamhetsanläggningen A inrättats, hade förfallit eftersom anläggningen inte hade utförts i sin helhet inom den tid som föreskrivits i anläggningsbeslutet. De gjorde gällande att frågan om anläggningsbeslutet förfallit skulle bedömas enligt 33 § anläggningslagen (1973:1149), AL, i dess lydelse före den 1 juli 2015. Enligt dem rörde det sig om att en vändplats inte färdigställts i enlighet med vad som föreskrevs i anläggningsbeslutet.

Nabbareds samfällighetsförening bestred talan och anförde sammanfattningsvis att anläggningsbeslutet inte hade förfallit då anläggningen i allt väsentligt var utförd i tid. Enligt föreningen återstod vissa mindre åtgärder såvitt avsåg vändplatsen, men den var fullt funktionsduglig.

I dom den 14 februari 2019 (mål nr F 1487-17) upphävde mark- och miljödomstolen föreningsstämmans beslut om särskild debitering avseende kantskärning (punkten 1 i domslutet) och förordnade att domstolens tidigare inhibitionsbeslut avseende denna debitering skulle bestå till dess domen vann laga kraft (punkten 3 i domslutet). I övrigt avslog mark- och miljödomstolen klandertalan och förpliktade A.S. och E.S. att ersätta föreningens rättegångskostnader.

A.S. och E.S. överklagade domen i sin helhet, och Nabbareds samfällighetsförening överklagade den del av domen som avser rättegångskostnader, till Mark- och miljööverdomstolen, MÖD, som beslutade att inte ge prövningstillstånd. Sådant tillstånd gav emellertid Högsta domstolen som i beslut den 25 november 2019 angav att målet aktualiserar vilken betydelse det har

för frågan om ett anläggningsbeslut förfallit enligt 33 § AL, huruvida avregistrering skett enligt 34 § samma lag och att den frågan behöver belysas ytterligare i rättspraxis. Högsta domstolen meddelade således prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen som bl.a. anförde följande skäl för sin bedömning.

Mark- och miljödomstolen har inte prövat om anläggningsbeslutet för A har förfallit på det sätt som A.S. och E.S. har påstått utan i stället hänvisat till den prövning om avregistrering som Lantmäteriet kan göra med stöd av 34 § AL och 7 § andra stycket anläggningskungörelsen (1973:1165). En uppgift från fastighetsregistret om att anläggningen är avregistrerad kan visserligen vara till stöd som bevisning i frågan om anläggningsbeslutet har upphört att gälla men har ingen avgörande betydelse. Registeruppgiften är en av flera omständigheter som kan vägas in vid bedömningen av frågan om anläggningen har utförts i tid. En uppgift i fastighetsregistret kan dock inte ersätta den självständiga prövning som domstolen har att göra av de av parterna åberopade omständigheterna.

Mark- och miljööverdomstolen kommer alltså till slutsatsen att frågan om anläggningsbeslutet har förfallit ska prövas i sak. Eftersom så inte har skett i mark- och miljödomstolen och då bl.a. muntlig bevisning har åberopats i detta avseende, bör prövningen inte ske i Mark- och miljööverdomstolen som första instans. Domen i nu angiven del liksom i fråga om rättegångskostnader ska därför undanröjas och målet återförvisas till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning. Mark- och miljööverdomstolen beslutade även att mark- och miljödomstolens beslut om inhibition den 21 mars 2018 ska bestå till dess denna dom vunnit laga kraft.

Parallellt med klander målet förde A.S. och E.S. talan om avregistrering av gemensamhetsanläggningen. Frågan prövades av Lantmäteriet och efter överklagande av Förvaltningsrätten och Kammarrätten i Göteborg. I dom den 10 mars 2020 förklarade Kammarrätten att anläggningsbeslutet hade förfallit. Nabbareds samfällighetsförening överklagade Kammarrättens dom till Högsta

förvaltningsdomstolen som den 31 mars 2021 beslutade att inte ge
prövningstillstånd.

A.S. och E.S. har även i mark- och miljödomstolen väckt klandertalan avseende ett
antal beslut som fattats på Nabbareds samfällighetsförenings årsstämma den 31
augusti 2020 (mål nr F 3958-20). Mark- och miljödomstolen avslag den 19 oktober
2020 yrkande om inhibition i det målet.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

E. och **A.S.** har, som nu är att bedöma, yrkat att domstolen ska upphäva följande
beslut fattade på Nabbareds samfällighetsförening (föreningens) årsstämma den 26
mars 2017 (mål nr 1324-21)

- beslutet om ansvarsfrihet för styrelsen under punkten 8,
- besluten under punkten 10, 1a och 2a,
- beslutet om budget för verksamhetsåret 2017, punkten 12, samt
- beslutet om debiteringslängd under punkten 12, utom i den del av
debiteringslängden som avser särskild debitering för kantskärning om 2 995 kr.

De har även yrkat att domstolen ska upphäva följande beslut fattade på föreningens
årsstämma den 31 augusti 2020 (mål nr 3958-20)

- beslutet om ansvarsfrihet för styrelsen protokollfört under punkten 8,
- beslutet om motioner under punkten 9,
- beslutet om arvode till årets styrelse och revisor, punkten 11,
- beslutet om budget för verksamhetsåret samt medlemsavgift och debiteringslängd
protokollfört under punkten 12, och
- beslut om val av J.J. som styrelseledamot, punkten 13.

E. och A.S. har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

De har yrkat att föreningens yrkande om huvudförhandling och syn ska avvisas.

Nabbareds samfällighetsförening har bestritt E. och A.S.s yrkanden i sak, samt deras yrkanden avseenden ersättning för rättegångskostnader i målen F 1308-17, F 6397-17 och F 1487-17. Föreningen har även, som det får förstås, bestritt att ersättning ska utgå till E. och A.S.s för utlägg för tekniskt biträde (S.) och kostnad för sakkunnigutlåtande (D.).

Föreningen har för egen del yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Föreningen har begärt att domstolen ska hålla syn och huvudförhandling i målen.

GRUNDER OCH UTVECKLING AV TALAN

E. och A.S. har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande.

Utveckling av kärandenas talan i F 1324-21

Kammarrätten har i ett lagakraftvunnet beslut kommit till slutsatsen att anläggningsbeslutet har förfallit. Enligt deras uppfattning har domen från kammarrätten möjligen inte rättsverkan i målet i mark- och miljödomstolen men i vart fall mycket stark bevisverkan. Av Mark- och miljööverdomstolens beslut 2018-02-13 i mål nr F 6397-17 framgår att frågan om avregistrering av anläggningen och den prejudiciella frågan ifall anläggningsbeslutet har förfallit ska prövas av allmän förvaltningsdomstol. Genom att begära prövning i den anvisade ordningen har frågan enligt dem därmed fått sin slutliga lösning. Det skulle vara anmärkningsvärt – och med oklara rättsföljder – om mark- och miljödomstolen i nu aktuellt mål kunde komma till annan slutsats än kammarrätten, även om man gör en självständig prövning av den bakomliggande sakfrågan.

Såvitt framgår är föreningen av uppfattningen att mark- och miljödomstolen ska bedöma frågan ifall anläggningsbeslutet har förfallit eller ej, innan beslut beträffande klander av stämmobeslut prövas. De konstaterar att denna fråga rättskraftigt har avgjorts i en instansordning genom kammarrättens dom. Det är

därmed inte självklart att mark- och miljödomstolen domskälsvis ska sakpröva samma fråga. Ställningstagande i frågan har däremot betydelse för målet. Mark- och miljööverdomstolen har tidigare genom beslut 2018-02-13, F 6397-17, slagit fast att frågan ifall anläggningsbeslutet förfallit eller ej ska avgöras av förvaltningsdomstol, vilket således nu har skett genom dom som vunnit laga kraft. A är avregistrerad. Skulle det vara så att mark- och miljödomstolen menar att domen i kammarrätten, mål nr 5357-18, inte har rättsverkan i nu aktuell prövning, har den prejudiciella sakfrågan trots allt utretts och bedömts slutligt på ett sådant sätt att slutsatsen och beslutets bevisverkan bör kunna ligga till grund för ett beslut i nu aktuell prövning och med samma resultat. Till detta kommer att situationen har förändrats sedan Mark- och miljööverdomstolen återförvisade målet till mark- och miljödomstolen. Genom Högsta förvaltningsdomstolens beslut – efter Mark- och miljööverdomstolens dom – att inte meddela prövningstillstånd har kammarrättens dom vunnit laga kraft. Mark- och miljööverdomstolen har därför inte kunnat i sitt beslut och domskäl ta hänsyn till denna nya situation, vilket dock mark- och miljödomstolen nu kan göra.

Till detta kan förtydligas, att föreningens uppgift att det var ”ursäktligt” att anläggningen inte utfördes i tid, inte är korrekt. Bestämmelsen i dåvarande 33 § anläggningslagen om att ett anläggningsbeslut är förfallet om anläggningen inte är utförd inom den tid som är angiven i beslutet är en automatiskt verkande regel. För det fall föreningen, som hade full vetskap om vilken som var sista dagen för utförande, hade ansökt hos lantmäterimyndigheten om förlängning av utförandetiden, hade man för övrigt kunnat undvika situationen. Föreningen har inte på något sätt varit rättslösa i frågan, som föreningen vill ge sken av.

Förtydligande av grunden

Grund för talan i mål F 1324-21 är, förutom ovan antecknade grunder och utveckling av talan, att 33 § AL är en automatiskt verkande regel. Det innebär att om anläggningsbeslutet har förfallit så upphör föreningens rätt att fatta de beslut som målet gäller. Om föreningen ändå har haft formell rätt att fatta de aktuella besluten går dessa utöver föreningens ändamål och syfte. Vidare har föreningen

fattat beslut om uttaxering av åtgärder som inte ingår i anläggningsbeslutet och beslut som fattats åsidosätter såväl medlemmarnas gemensamma bästa som medlems enskilda intresse.

De hänvisar till skrivelse den 15 maj 2017 med bilagor och den 27 februari 2018 i mål F 1487-17. De utgår i övrigt ifrån att skrivelser och underlag i mål F 1487-17 utgör processmaterial i nu aktuellt mål.

Utveckling av kärandenas talan i F 3958-20

Punkten 8

Styrelsen har vidtagit åtgärder som medför orimliga kostnader för föreningen, både onödiga åtgärder på den samfälliga vägen och orimliga banklån som skuldsätter föreningen på ett orimligt sätt. Styrelsen har fattat beslut om att ändra vägens utformning, bland annat fyllt igen vägdike och en kulvert som gjorde att det blev en översvämning på deras fastighet B. Anledningen till att man gjorde åtgärden var att man inte tyckte att diket behövdes och att man ville bredda vägen. Nu är vägen på detta ställe över fem meter istället för de tre meter som krävdes vid förrättningen, vilket strider klart mot anläggningsbeslutet och därmed även mot föreningens stadgar. Enligt Lantmäteriet får inte vägen ändras om inte en ny lantmäteriförrättning sker. Styrelsen har under verksamhetsåret 2019 tagit stora lån på 40 000 kr utan att få detta godkänt på stämma. Föreningen har nu på denna årsstämma tagit beslut om att ge styrelsen bemyndigande att ta ytterligare nya lån på 20 000 kr. Vägen är efter att Vattenfall grävt ner jordkabel och kabel för hushållsel i vägen, i mycket gott skick. Det finns ett nypålagt tjockt lager av väggrus så vägen behöver inga åtgärder den närmaste tiden. Det finns därför gott om tid att komma på hur vägen kan skötas på bästa sätt efter att samfällighetsföreningen avregistrerats.

När man konstaterat att anläggningen inte har utförts i rätt tid upphör beslutet att gälla. Detta har föreningen känt till. Föreningen borde därmed meddelat medlemmarna att vidta erforderliga åtgärder i anledning av det. Det faktum att fråga

om avregistrering av A väckts men inte blivit slutligen avgjord har under alla omständigheter bort föranleda föreningen att inte vidta annat än helt nödvändiga åtgärder, inte dra på föreningen kostnader och i synnerhet inte, som har skett i detta fall agera långt utöver föreningens ändamål. Efter att anläggningen var utförd var det fortsatta syftet med denna att hålla vägen farbar för trafik året om och underhållas så att erforderliga transporter kan genomföras på ett rationellt och trafiksäkert sätt. Vägarna är befintliga och sedan tidigare väl underhållna. Domstol har konstaterat (mark- och miljödomstolen 2013-07-05, mål nr F 6464-11) att vägen håller normal standard, det saknas skäl att utvidga vägområdet etc. Föreningen har trots det under nu många år vidtagit extensiva åtgärder, långt utanför ändamålet, genom att t.ex. bredda vägen bitvis till sex meter, göra diken och slänta vägen, fylla igen andra diken, ta ner stora träd långt utanför det område som ingår i anläggningsbeslutet, allt i princip längs med endast den delen av vägen som ligger inom deras fastighet och till men för dem. Föreningens ändamål har som det tycks bytt fokus. Därför kan de inte godkänna att det beviljas ansvarsfrihet för styrelsen. De har orsakat föreningen oerhörda kostnader genom stora banklån och onödiga arbeten på vägen.

Punkten 9

Föreningen har röstat för en motion om att begränsa det godkända axeltrycket för fordon. Detta kan man enligt Lantmäteriet inte göra utan att först få anläggningsbeslutet omprövat genom en ny lantmäteriförrättning. Beslutet om att sätta en så låg gräns för axeltrycket skulle hindra t.ex. en grusbil att vända på vändplatsen vilket är en förutsättning för att vägen ska kunna skötas. Bron över Mjösjöbäcken är en del av vägens vändplats och vändplatsen byggdes för att större fordon skulle kunna vända. Därför är det fel att begränsa axeltrycket på denna del av vägen. I beskrivning av anläggningen av förrättningslantmätaren (2011-09-21) finns att läsa ”Vägen ska hållas farbar för trafik och motorfordon året om (barmarksunderhåll och vinterväghållning) och underhållas på sådant sätt att erforderliga transporter kan genomföras rationellt och att trafiksäkerheten inte äventyras”. Någon begränsning av axeltryck anges inte i lantmäteriakten. Därför är

stämmobeslutet under punkten 9 om att begränsa axeltrycket på någon del av vägen inte möjligt att anta utan att först begära omprövning av lantmäteriförrättningen.

Ett stämmobeslut enligt 10 kap 10 § trafikförordningen måste kunna överklagas till mark- och miljödomstolen med hänvisning till att det strider mot föreningens ändamål, dvs. vad som beslutats i lantmäteriförrättningen. Syftet har ju varit att även tyngre fordon ska kunna använda vändplatsen. På lantmäteriets hemsida kan man läsa att vill man ändra något, markägare eller förening så ska man begära en omprövning av beslutet.

Punkten 11

Eftersom vägföreningen ska avregistreras så ska inget arvode för någon styrelseledamot betalas ut detta år. Arvode till ordförande J.J.ska inte betalas ut. Han ska inte ha någon ersättning utan avsluta sitt uppdrag i föreningen.

Punkten 12

Budget för år 2020 kan inte godkännas eftersom förrättningen har fallit och vägföreningen ska avregistreras, endast kostnader för avregistrering bör finnas i årets budget. Föreningen kan inte skapa någon budget för framtida utgifter.

Punkten 13

Val av anställd ordförande är inget som kan godkännas då det bara orsakar föreningen onödiga kostnader.

Punkten 10

Under punkten 10 finns ett antal påhopp från styrelsen som saknar grund.

- Arbete har utförts i samråd med Trafikverket att öppna upp en igenfylld trumma under den allmänna vägen, för att hindra att den allmänna vägens dränering rinner in på den samfälliga vägen. Arbetet har endast rört mark som ingår i den allmänna vägen.
- Elkabel under vägen har funnits långt före vägföreningens bildande och är självklar då den leder till en garagebyggnad på andra sidan vägen.

- Slitageavgift för B. Det har inte orsakats någon skada på vägen på grund av något onaturligt slitage på vägen. Fastigheten har till och med rättigheter att göra timmertransporter på vägen så påståendet är ogrundat. Ägarna till B har däremot lagat vägen där den har havererat på grund av att styrelsen sett till att det grävts ner ett nytt dräneringsrör under vägen och inte stenförstärkt kanterna efter det arbetet. Försvagningen gjorde att deras fordon rasade ner i diket och fick lyftas upp igen av ett annat fordon. Dikeskanten reparerades efter detta av ägarna till B med egna medel.

Vidare utveckling av kärandenas talan i F 1324-21 samt F 3958-20

Föreningen hävdar att det faktum att föreningen inte vid tiden för utförandetidens utgång har ansökt om förlängd utförandetid har varit "ursäktligt" under de uppgivna omständigheterna. De bestämmelser som reglerar frågan om utförandetid innehåller inte några undantag som är hänförliga till ursäktlighet.

Vad gäller frågan om ifall det endast har varit en "mindre betydelsefull detalj" som återstod att utföra förtjänar det att påpekas, som framgår av den ursprungliga förrättningsakten, att vändplan tidigare fanns på C.s gårdsplan. I förrättningen beslutades att vändplan skulle flyttas till annan plats, nämligen en T- korsning vid avtagsvägen mot D och E. Alternativet besiktigades av Trafikverket, som godkände lösningen under förutsättning att utrymmet mot bäcken kunde ställas i ordning och användas. Beslutet innebar således att en ny vändplan måste anläggas och ett område om 4 x 8 meter mot bäcken avsattes för ändamålet. Arbetet med att anlägga denna vändplats var inte påbörjat eller slutfört inom utförandetiden, trots att man hade haft ett år på sig.

Frågan om syn och sammanträde

Det är uppenbart obehövligt med sammanträde med tanke på den extensiva skriftväxling som varit, förutom av processekonomiska skäl. Muntlig bevisning är obehövlig eftersom frågan om ifall anläggningen var helt utförd den 14 november 2014 eller inte, är dels ostridig och dels avgjord i en instansordning. Om det var en

mindre åtgärd som återstod – som påstås – är inte relevant eftersom kammarrätten i sin dom 2020-03-10 slagit fast att det är 33 § AL i dess lydelse före 1 juli 2015 som ska tillämpas. Enligt denna bestämmelse har undantagen om mindre betydelsefull detalj en mycket snäv tillämpning, vilket fö var ett av skälen till lagändringen. En ändring som dock inte kan tillämpas på ett redan dessförinnan förfallet beslut. Att åberopa muntlig bevisning beträffande ostridiga sakförhållanden bör inte tillåtas och skriftlig bevisning avseende samma sak är ingiven.

Rättegångskostnader

Inom ramen för mål F 1324-21 har de yrkat ersättning för rättegångskostnader till ett belopp om 258 794 kr, specificerat enligt följande.

- Ombudsarvode arbete om 115 timmar á 1 425 kr – 163 875 kr.
- Utlägg i form av tekniskt biträde T.S. inkl. moms – 43 950 kr.
- Sakkunnigutlåtande A.D. inkl. moms – 10 000 kr.
- Mervärdesskatt – 40 969 kr.

Kostnaderna härrör sig till ombudsarvode samt utlägg i målen

- F 1487-17 (mark- och miljödomstolen) – 110 648 kronor,
- F 2529-19 (Mark- och miljööverdomstolen) och Ö 5457-19 (HD) – 69 176 kr,
- F 12766-19 (Mark- och miljööverdomstolen) – 78 970 kr,

Målet har pågått sedan 2017 och har nu avgjorts i fem instanser. Lång tid har förflutit och aktualiteten av sak- och rättsfrågorna har i viss utsträckning behövts gås igenom på nytt när mål tas om efter lång tid och argument tillkommer eller faller ifrån. Det har sammantaget varit ett mycket tidskrävande ärende. Den samlade tidsåtgången avser målet från det att det påbörjades i början av 2017 och deras ombud därefter anmälde sig i mål F 1487-17 den 15 maj 2017. I redovisningen ingår inte det arbete som utförts i målen i förvaltningsrätten och kammarrätten (gulmarkerat i den bifogade redovisningen).

De yrkar därutöver ersättning för rättegångskostnader i målen F 1308-17 (mark- och miljödomstolen) och F 6397-17 (Mark- och miljööverdomstolen) om sammanlagt 105 000 kr, specificerat enligt följande.

F 1308-17: sammanlagt 55 875 kr.

- Ombudsarvode 25 timmar arbete á 1 500 kr – 37 500 kr.
- Utlägg i form av utredning och tekniskt biträde, inkl. moms – 9 000 kr.
- Mervärdeskatt – 9 375 kr.

F 6397-17: sammanlagt 49 125 kr.

- Ombudsarvode arbete 15 timmar á 1 500 kr – 22 500 kr.
- Utlägg i form av utredning och tekniskt biträde inkl. moms – 21 000 kr.
- Mervärdeskatt – 5 625 kr.

Anledningen till begäran om ersättning för rättegångskostnader i dessa mål är att dessa har handlat om den prejudiciella fråga som har varit en förutsättning för att rätt kunna bedöma även nu aktuella klander mål.

Dom i mål nr F 1487-17 (ursprungliga stämningmålet avseende marsstämman) har inte vunnit laga kraft, vare sig i sak eller i någon del i övrigt. Domen överklagades med yrkande om bifall till klagandenas talan och ändring i fråga om rättegångskostnader och yrkande framställdes vidare om ersättning för egna rättegångskostnader. Frågan om rättegångskostnader i dessa mål är således ännu inte avgjord. Att nå ett slutligt beslut i sakfrågan har krävt prövning i olika instanser och i såväl förvaltningsdomstol som mark- och miljödomstol, vilket i sin tur avgör frågan även i nu aktuella mål. Vad gäller tekniskt biträde har det varit behövligt, både eftersom frågan rör ett lantmäteritekniskt ärende – vari ingår juridiska spörsmål – och eftersom föreningen har åberopat omfattande tekniska uppgifter och bevisning.

Föreningen har till stöd för sin talan i huvudsak anfört följande.

Utveckling av föreningens talan i F 1324-21

Föreningen vidhåller vad som tidigare anförts i mark- och miljödomstolen.

Föreningen menar att anläggningsbeslutet inte förfallit vid tidpunkten för stämmobeslutet och att lagstiftarens avsikter såväl i tidigare anläggningslag (ÄAL)

som gällande AL inte har varit att relativt bagatellartade åtgärder, även om de är tidsatta, ska leda till att anläggningsbeslut kan förfalla när det saknats klara och entydiga villkor i beslutet.

Målen handlar om huruvida T-korsningen som använts som vändmöjlighet sedan år 1990, tillförts den yta som enligt anläggningsbeslut skulle skett inom föreskriven tid för att förbättra vändmöjligheten i T-korsningen. Enligt föreningens uppfattning är det fråga om en T-korsning, trots att lantmätaren i beslutet benämner åtgärden som vändplats. Den aktuella markytan utgör inte någon självständig vändplats. Ytan var avsedd att komplettera/förbättra redan befintlig vändmöjlighet i den aktuella T-korsningen och innebär inte att T-korsningen ändrar karaktär till att bli vändplats eller ens kunnat uppfattas som sådan, utan ytan är tillkommen för att underlätta vändmöjligheten i korsningen. I anläggningsbeslutet har förutsatts den triangulära delen av T-korsningens yta behöver förstärkas med makadam/krossten att för att anläggningen ska fungera. Den triangulära delen av T-korsningens yta var dock redan förstärkt och fungerande. Ytan hade sedan år 1990 fullgod bärighet och förstärkning var inte nödvändig. Däremot låg ”stenar” i form av tre vägräckesstolpar hindrande. Dessa togs dock bort i god tid innan utförandetidpunkten. Genom skriftliga intyg från entreprenör och delägare framkommer att åtgärder vidtagits i enlighet med beslutet och dessa åtgärder har medfört att anläggningen i princip överensstämmt med anläggningsbeslutet vid tidpunkten då anläggningen skulle vara slutförd, dock var slitlager inte anbragt på ytan, vilket är en mindre avvikelse.

I målet uppfyller anläggningen villkor för att anses ha den omfattning att syftet med anläggningen har tillgodosetts för samtliga fastigheter som deltar i den. Den lilla avvikelse som fanns genom att slitlager på hela vändytan först anbringades några veckor efter fristdagen är en sådan mindre avvikelse som inte ska kunna påverka att stämmobeslut upphävs. I sammanhanget måste även beaktas att kändena överklagat anläggningsbeslutet från september 2011 och att det därför vann laga kraft först tre år senare. Enligt föreningens uppfattning var anläggningen

fungerande redan vid tidpunkten för anläggningsbeslutet vad avser vändytan, förutom de tre vägräckesstolparna som låg hindrande.

I mål F 3221-14 hade mark- och miljödomstolen meddelat interimistiskt beslut om inhibition som hindrade föreningen att genomföra åtgärder med vändytan.

Verkställighetsförbudet hävdades i dom den 10 mars 2015. Domen överklagades till mark- och miljööverdomstol som 2015-06-01 i mål F 2985-15 inte meddelade prövningstillstånd. Beslutet överklagades till Högsta domstolen som i mål Ö 3418-15 den 2016-03-23 beslutade att inte ta upp överklagandet till prövning. Om mark- och miljödomstolen skulle finna att anläggningen inte var utförd vid den 13 november 2014 påstår föreningen därför att fristdagen ska fastställas till den 10 mars 2015 då verkställighetsbeslutet upphävdes och vid denna tidpunkt är det ostridigt att anläggningen var utförd i sin helhet.

Den omständigheten att gemensamhetsanläggningen A numera är upptagen som avregistrerad i anläggningsregistret har enligt föreningen ingen självständig betydelse för prövningen av målet. Vid tidpunkten för stämmobeslutet var gemensamhetsanläggningen A registrerad i anläggningsregistret.

Vidare utveckling av föreningens talan i F 1324-21 samt F 3958-20

Föreningen menar att den stora mängd domstolsprövningar som åberopas har påverkan på de i målen aktuella frågorna. Kärandena har vid upprepade tillfällen fått prövat sitt argument i flertal rättsinstanser. Se exempelvis HFD 2016-06-30 mål 7222-15, MÖD 2016-04-26 mål F 1562-15, HD 2017-05-11 mål Ö 2503-16, HFD 2017-08-03 mål 2821-17 och MÖD 2018-02-13 mål F 6397-17 och nu senast i HFD 2136-20, där utgången blev en annan än tidigare prövningar. I samtliga mål har kärandena som grund angett att anläggningsbeslutet förfallit och anläggningen ska avregistreras. Prövningarna har slutat med att beslutet inte ansetts förfallet. Enligt föreningens uppfattning har den senaste domen från kammarrätten den betydelse att gemensamhetsanläggningen är avregistrerad. Anteckningen medför inte att själva samfällighetsföreningen avregistreras. Fullföljandet av de pågående rättsprocesserna är ett led i avvecklingsprocessen.

I Mark- och miljööverdomstolens (MÖD:s) domskäl den 23 februari 2021 i mål nr F 12766-19, har sammanfattningsvis klargjorts att en uppgift i fastighetsregistret inte kan ersätta den självständiga prövning som domstolen har att göra av de av parterna åberopade omständigheterna. Om mark- och miljödomstolen vid sin prövning av samtliga åberopade omständigheter skulle finna att anteckningen om avregistrering är felaktig, kan detta rättas och avvecklingsprocessen avbrytas. Domen från kammarrätten (mål nr 5357-18) har samma verkan som tidigare bifogad dom från kammarrätten i Jönköping i mål nr 1664-15. De olika kammarrätterna har kommit till olika slutsatser vad gäller registreringsbeslut. Måltypen har inneburit att prövningen har varit begränsad och som huvudregel tillmäts förvaltningsdomstolarnas avgöranden inte rättskraft. Den senaste uppgiften i fastighetsregistret genom Kammarrätten i Göteborgs dom har inte tillkommit efter prövning av den bevisning som åberopas i målen och förvaltningsdomstolens utredning har varit ofullständig.

Föreningens uppfattning är även att inhibitionsbesluten dels i dom den 7 april 2014 mål nr F 1031-14, dels interimistiskt beslut den 19 december 2014, mål nr F 3221-14, skulle ha medfört att fristdagen per automatik och ex officio flyttades fram till det datum då inhibitionen hävdades och om så hade skett var hela anläggningen utförd i tid. Den bagatellartade åtgärden med påförande av slitlager på den begränsade vändytan skulle då saknat relevans i förfallandefrågan. Det är inte lagstiftarens mening att verkställighetsförbud som meddelats innan fristdagen och löper över fristdagen, medför att anläggningsbeslutet automatiskt förfaller när fristdagen passerar. Mot bakgrund av samtliga omständigheter i målet har det varit ursäktligt att föreningen inte ansökt om förlängd utförandetid.

Kärandena överklagade anläggningsbeslutet från september 2011 och det vann laga kraft först tre år senare. Kärandena överklagade även föreningens första stämma den 9 mars 2014 (F 1031-14), extra stämma den 14 augusti 2014 (F 3221-14) samt inkom genom egen begäran till länsstyrelsen att den 3 september 2014 (407-27419-14) tillsätta en extra tillförordnad styrelsemedlem. Allt detta tog mycket tid och

kraft i anspråk för föreningens sju delägare som hade att fokusera på alla rättsliga prövningar som kärandena initierat och låg för prövning i olika domstolar.

Föreningen menar att det är ursäktligt att slitlagret inte anbringades i tid, eftersom funktionen hos anläggningen (vändmöjligheten) redan fanns och utnyttjades.

Bärigheten var fullgod på hela vändytan, redan innan fristdagen.

Föreningen delar inte kärandenas uppfattning om hur 33 § äldre anläggningslagen ska tillämpas och tolkas i målet. I övervägandena i propositionen som gjordes beträffande 33 § AL (proposition 2014/15:71 sid. 32 ff) anges att det redan enligt då gällande rätt, dvs. ÄAL (1973:1149), var möjligt att acceptera vissa mindre avvikelser, ”om anläggningens utformning i princip överensstämmer med anläggningsbeslutet”. Anläggningens utformning överensstämde i princip med anläggningsbeslutet vid tidpunkten för fristdagen. Annan rättspraxis som stödjer föreningens uppfattning är dom den 13 november 2020 mål nr 3793-19 från Kammarrätten i Jönköping.

Föreningen menar att det klandrade beslutet ska prövas som anges i Högsta domstolens domskäl den 25 november 2019 Mål Ö 5457-19. ”Målet aktualiserar vilken betydelse det har för frågan om ett anläggningsbeslut förfallit enligt 33 § anläggningslagen (1973:1149), huruvida avregistrering skett enligt 34 § samma lag. Den frågan behöver belysas ytterligare i rättspraxis”. Genom att det klandrade beslutet omfattar tid då gemensamhetsanläggningen fortfarande var registrerad samt att det vid ett flertal tidigare rättsliga prövningar bedömts att anläggningen varit utförd i tid, har de överklagade stämmobesluten varit nödvändiga för förvaltningen av anläggningen. Genom den stora mängd tidigare rättsliga prövningar som gjorts av kärandena avseende förfallandeargument, har det saknats anledning för föreningen att tro att kärandenas överklagande denna gång skulle vinna bifall.

Föreningen bestrider att besluten ”går långt utöver de åtgärder som man lagligen kan utföra”. Det bestrids att besluten vid tidpunkten då de fattades, skulle varit kostsamma eller gått utöver anläggningsbeslutet eller på annat sätt skulle strida mot lag om förvaltning av samfälligheter, trafikförordningen, föreningens stadgar,

kallelsen eller dagordningen för stämman. De stora kostnaderna som åsamkats föreningen är uteslutande förorsakade av kändena genom ansökan om extra tillförordnad styrelseledamot samt en stor mängd överklaganden.

Föreningens rättegångskostnader

- I dom F 1487-17 (MMD) tilldömdes föreningen 98 906 kronor. Domen har vunnit laga kraft.
- I F 12766-19 (MÖD) yrkade föreningen ersättning med 154 480 kronor.
- I HD Ö 5457-19 hade föreningen inga kostnader.

Föreningens inställning till kändenas rättegångskostnader

Om det är aktbil. 21 och 22 (i mål 1324-21) som hänvisas till i redovisning av rättegångskostnader överlämnas till rätten att pröva skäligheten.

I dom F 1487-17 (MMD) förpliktades kändena att betala en del av föreningens rättegångskostnader, båda parter överklagade domen men prövningstillstånd beviljades inte. Vid kändenas överklagande till Högsta domstolen har uteslutande frågan om anläggningsbeslutets giltighet prövats. Föreningen gör därför gällande att fördelning av rättegångskostnader i mål F 1487-17 har vunnit laga kraft och att mark- och miljödomstolen är förhindrad att pröva dessa en gång till. Om Högsta domstolen avsett att även rättegångskostnadsfrågan skulle prövas på nytt skulle detta framgått av domskäl till beslutet.

Utlägg för tekniskt biträde (S.) i de olika målen bestrids. Målen har varit av juridisk karaktär och saknar inslag där tekniska frågor har behövt bedömas. Kostnad för sakkunnigutlåtande (D.) torde kunna fördelas mellan förvaltningsmålet och detta mål eftersom samma utlåtande använts i de olika målen.

Föreningen saknar möjlighet att bedöma skäligheten av kostnadsyrkandet för arbete med målet i Högsta domstolen då det saknas redovisning av åtgärder. Viss begränsad kostnad vitsordas eftersom visst arbete har behövt utföras. Däremot har det inte förekommit någon kommunikering med föreningen och föreningen hade

inga kostnader vid prövningen i Högsta domstolen. Om samma timdebitering förekom för arbetet i Högsta domstolen är det oskäligt att 55 timmars arbete behövs utföras.

Kärandenas möjlighet att begära ersättning i mål F 1308-17 och F 6397-17 bestrids. Såvitt föreningen förstår har dessa mål vunnit laga kraft och omfattas därför inte av återförvisning och prövningen. Föreningen kan avslutningsvis inte förstå varför den kostnadsräkning som lagts fram i mål F 12766-19 och F 2529-19 inte längre skulle gälla.

Begäran om syn

Föreningen hemställer att mark- och miljödomstolen genomför syn. Vid synen ska visas att kärandenas fastighet ligger ca 650 meter från den ifrågasatta vändytan och att fordon till kärandenas fastighet har liten nytta av den utökade vändmöjligheten samt för tillbakavisande av påståendet att föreningen vidtagit ”extensiva åtgärder, långt utanför ändamålet, genom att t ex bredda vägen till sex meter, göra diken och slänta vägen, fylla igen andra diken, ta ner stora träd långt utanför det område som ingår i anläggningsbeslutet”.

Vid synen ska även visas att vändytan är en T-korsning samt att den tvistiga ytan är av begränsad betydelse för anläggningens funktion, samtligt till styrkande att anläggningen uppfyllt villkor för att anses ha den omfattning att syftet med anläggningen har tillgodosetts för samtliga fastigheter som deltar i den och att anläggningsbeslutet därför inte har förfallit.

BEVISNING

E. och A.S. har i båda målen åberopat följande skriftlig bevisning (samt aktbilaga 72, F 1324-21).

1. Offertunderlag, bilagor till kändenas skrivelse till Mark- och miljööverdomstolen den 11 november 2020, aktbil. 16 i mål nr F 1324-21.
2. Fotografier, bilagor till skrivelsen angiven under 1, aktbil. 16 i mål nr F 1324-21.
3. Utlåtanden 2018-11-12 samt 2019-04-09 av A.D., aktbil. 14 och 17 i mål nr F 1324-21.
4. Kammarrättens dom 2020-03-10, mål nr F 5357-18, aktbil. 4 i mål nr F 3958-20.

Bevisningen 1–4 avser att visa att anläggningen inte var utförd i tid den 14 november 2014 och att det som återstod inte var en sådan mindre betydelsefull detalj, som utgjorde ett undantag från huvudregeln enligt 33 § i dess lydelse före den 15 juli 2015 samt att anläggningen därmed har förfallit och föreningens klandrade beslut inte har varit lagenliga.

5. Lantmäterimyndighetens beslut om anläggningen A, Beskrivning aktbilaga BE samt kartor och föreningens stadgar (med ändringar i beslutet efter dom i mark- och miljödomstolen 2013-07-05, mål nr F 6464-11). Till styrkande av att anläggningen inte utförts i tid, att det som inte utförts inte är en mindre betydelsefull detalj och att föreningen har gått utöver sin befogenhet vid fattade beslut som ingår i klandertalan, aktbil. 28 i mål nr F 1324-21.
6. Brev från advokat G.U. till styrkande av vändplatsens betydelse för anläggningen, aktbil. 42.
7. Brev från advokat G.U. till lantmäterimyndigheten den 4 mars 2011 till styrkande av att vändplats tidigare använts inom C och att särskild precisering avseende vändplats, oavsett läge, var nödvändig, aktbil. 42 i mål nr F 1324-21.

8. Förrättningsakt i ärende O104171, YR 2, yrkanden berörande D m.fl. från V.E., B.S. och B.W. den 18 maj 2011, till styrkande av att vändplatsen skulle utföras enligt särskilda föreskrifter och därmed inte skulle vara en mindre betydelsefull detalj, aktbil. 42 i mål nr F 1324-21.
9. Förrättningsakt i ärende O104171, YR 3 s. 7–8, karta och fotografier, som illustration över tidigare beskaffenhet av den senare iordninggjorda vändplatsen, till styrkande av att korsningen inte var tillfyllest som vändplats utan behövde ianspråka ett större utrymme och dessutom förstärkas, i synnerhet mot bäcken, för att därefter fungera på avsett vis som vändplats, aktbil. 42 i mål nr F 1324-21.
10. Dom i mark- och miljödomstolen 2013-07-05, F 6464-11, varigenom gemensamhetsanläggningen fick sin slutliga utformning.
11. Protokoll från styrelsemöte i Nabbareds samfällighetsförening 2014-02-15.
12. Protokoll från årsstämma i Nabbareds samfällighetsförening 2014-03-09.
13. Dom i Mark- och miljödomstolen 2014-04-07, mål nr F 1031-14.
14. Beslut i Mark- och miljödomstolen 2014-12-19 i mål F 3221-14 om inhibition.
15. Registreringsbeslut 2015-03-03 från Lantmäteriet avseende avregistrering av A.
16. Dagboksblad till ovan nämnda registreringsbeslut.
17. Yttrande 2016-01-27 av f d fastighetsrådet A.D..
18. Ny ansökan om avregistrering av A från A. och E.S. 2016-11-07.

Handlingarna under 10–18 åberopas, till den del de inte vitsordas till sitt innehåll, till stöd för anläggningens syfte och ändamål, att föreningens majoritet från början önskat en större och uppgivet säkrare vändplats än den som anläggningsbeslutet medgav, vilket beslut gått utöver samfällighetsföreningens behörighet. Vidare åberopas underlaget till stöd för att anläggningsbeslutet genom beslut i mark- och

miljödomstolen ansetts förfallet i sin helhet, att det är ostridigt att vändplatsen inte byggts innan utförandetidens utgång, att det inte är en sådan mindre detalj som gör att beslutet kan stå fast och att föreningens ordförande har informerats om bakgrunden till beslutet och vad som bort göras för det fall man önskat förlängning av tiden. Föreningen har inte godtagit de fattade besluten. Underlaget åberopas också till stöd för att föreningen var införstådda med att frågan om anläggningens framtid rätteligen skulle ha beaktats av föreningen självmant, att frågan dittills inte var avgjord till föreningens fördel och att det är 33 § AL i dess lydelse före den 1 juli 2015 som ska tillämpas i målet.

E. och A.S. har i båda målen även åberopat följande muntlig bevisning.

1. Partsförhör med A.S.. Hon ska höras om sin kännedom om vid vilken tidpunkt olika åtgärder som omfattats av anläggningsbeslutet vidtagits, hur dessa åtgärder har utförts och omfattningen av dem och övriga omständigheter för att därmed visa att åtgärderna inte vidtagits i tid, att de inte varit en mindre betydelsefull detalj och att därmed anläggningsbeslutet förfallit innan samtliga i anläggningsbeslutet föreskrivna åtgärder vidtagits.
2. Vittnesförhör med G.U.. Han ska höras om sin kännedom om förhållandena på plats i allmänhet och vändplatsen i synnerhet under den tid han var ombud för A. och E.S. i ärende angående den aktuella anläggningen, vilka iakttagelser han gjort, vilka diskussioner som förevarit i ärendet och övriga omständigheter för att därmed visa vägen och vändplatsens skick samt att det inte var en mindre betydelsefull detalj att ställa i ordning den aktuella vändplatsen på föreskrivet sätt och att den åsatta utförandetiden därmed skulle hållas.

Föreningen har i båda målen åberopat följande skriftlig bevisning (aktbil. 30 och 71 i mål nr F 1324-21 samt aktbil. 49 i mål nr F 3958-20).

1. Lantmäteriets flygfoton från år 1991 samt april 2014 utvisande T-korsningen och vändmöjlighet, egen drönbild 28 mars 2020 samt bilder från belastningsprov till styrkande att vändplatsen var utförd med fullgod bärighet och funktion innan fristdagen och att anläggningsbeslutet inte har förfallit.
2. Sakkunnigutlåtande från lantmätare S.P. till styrkande att anläggningsbeslutet inte förfallit.
3. Intyg av V.E. utvisande att vändplatsen utförts innan tidsfrist och hur detta utförts, till styrkande att anläggningen utförts innan tidsfrist och att anläggningsbeslutet inte förfallit.
4. V.E.s beställning av grusbeläggning av vändytan till styrkande att beställningen var privat på grund av pågående beslut om verkställighetsförbud.
5. Faktura på beställda arbeten, till styrkande att V.E. beställt arbetena privat.
6. Intyg T.L., markspecialisten att arbetet med vändytan var av ringa omfattning samt att ytan täckts den 22 december 2015 med bärlager av grus till styrkande att anläggningsbeslutet inte förfallit.
7. Utredning Härlanda Byggledning AB utvisande att vändplatsen har erforderlig bärighet, framkomlighet och trafiksäkerhet, till styrkande att anläggningen har fullgod funktion och att anläggningsbeslutet inte förfallit.
8. Dom den 7 april 2014 mål nr F 1031-14 till styrkande att inhibition meddelats och att föreningen varit förhindrad att utföra åtgärden innan fristdagen.
9. Interimistiskt beslut den 19 december 2014, mål nr F 3221-14 till styrkande att föreningen varit förhindrad att utföra åtgärden innan fristdagen samt dom den 10 mars 2015 till styrkande att inhibition hävts genom domen.
10. Högsta förvaltningsdomstolens beslut den 31 mars 2021 i mål nr 2136-20 till styrkande att beslutet om avregistrering vann laga kraft vid domens datum.

Föreningen har även åberopat följande muntlig bevisning i båda målen.

1. Vittnesförhör under sanningsförsäkran med V.E.. Han ska höras om att T-korsningen använts som vändplats sedan år 1990, att bärighet på hela vändplatsen fanns enligt anläggningsbeslutet vid samma tidpunkt, att de ”stenar” som låg inom vändplatsen borttagits inom tidsfristen. Till styrkande av att klandertalan ska avslås.
2. Vittnesförhör under sanningsförsäkran med B.J. Han ska höras om slutsatserna i sitt utlåtande den 15 april 2020, till styrkande av att klandertalan ska avslås.
3. Vittnesförhör under sanningsförsäkran med T.L. Han ska höras om arbetet med vändytan till styrkande av att klandertalan ska avslås.
4. Vittnesförhör med J.J. Han ska höras om sin kännedom om förhållandena på plats i allmänhet och vändytan i synnerhet under den tid han var anlita som vägsakkunnig i samband med förrättningen, vilka iakttagelser han gjort, vilka diskussioner som förevarit i ärendet och övriga omständigheter för att därmed visa vägen och vändytans skick, att det var en betydelsefull detalj att ställa i ordning den aktuella vändytan och att den åsatta utförandetiden har hållits enligt de formuleringar som finns i anläggningsbeslutet. Han ska även höras om sin kännedom om vilka olika åtgärder som vidtagits under tiden han verkat som extern ordförande för föreningen och den tid som omfattas av överklagandena, hur de överklagade åtgärderna har utförts och omfattningen av dem och övriga omständigheter såsom att de överklagade besluten inte gått utöver anläggningsbeslutet eller på annat sätt strider mot lag om förvaltning av samfälligheter, trafikförordning, föreningens stadgar, kallelser eller dagordning för stämmorna till styrkande att överklagandena ska avslås.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har den 31 januari 2022 hållit huvudförhandling i målen.

Frågan om anläggningsbeslutet har förfallit

Tillämpliga bestämmelser m.m.

Av 24 § anläggningslagen (1973:1179), AL, i dess nuvarande lydelse framgår följande. Om det inte finns något hinder mot att inrätta gemensamhetsanläggningen, ska lantmäterimyndigheten meddela anläggningsbeslut. I ett anläggningsbeslut anges 1. gemensamhetsanläggningens ändamål, läge, storlek och huvudsakliga beskaffenhet i övrigt, 2. de fastigheter som ska delta i gemensamhetsanläggningen, 3. utrymme som upplåts för gemensamhetsanläggningen, 4. en fastighet eller del av en fastighet som inlöses, 5. en byggnad eller annan anläggning som omfattas av ett beslut enligt 12 a §, 6. tiden för gemensamhetsanläggningens bestånd, om en sådan bör bestämmas, 7. den tid inom vilken gemensamhetsanläggningen ska vara utförd, 8. behövliga föreskrifter i fråga om gemensamhetsanläggningens utförande. I anläggningsbeslutet får också anges de i gemensamhetsanläggningen deltagande fastigheternas andelstal i fråga om kostnaderna för anläggningens utförande och drift. Prövas anläggningsfråga gemensamt med fastighetsbildningsåtgärd vid en förrättning, får anläggningsbeslutet upptagas i fastighetsbildningsbeslutet.

Av 33 § första stycket AL i dess nuvarande lydelse efter den 1 juli 2015 framgår bl.a. att ett anläggningsbeslut upphör att gälla, om gemensamhetsanläggningen inte inom den tid som har bestämts i beslutet har utförts i sådan omfattning att syftet med anläggningen har tillgodosetts för samtliga deltagande fastigheter, såvida inte en ansökan om förordnande av en syssloman enligt 33 a § samma lag har gjorts inom samma tid. Av 33 § tredje stycket AL framgår även bl.a. att om det finns särskilda skäl, får lantmäterimyndigheten besluta om förlängning av de tider som anges i första stycket. Enligt 33 § fjärde stycket AL får ersättning som har betalats inte krävas tillbaka på grund av att anläggningsbeslutet har upphört att gälla enligt denna paragraf.

Av 33 § första stycket ÄAL, dvs. i dess lydelse före den 1 juli 2015, framgår av vad som nu är aktuellt att bedöma, att anläggningsbeslutet är förfallet, om anläggningen ej utförts inom den tid som bestämts i beslutet, såvida inte ansökan om förordnande av syssloman gjorts inom samma tid enligt vad som sägs i 33 a §. Har en sådan ansökan avslagits, förfaller anläggningsbeslutet när avslagsbeslutet har vunnit laga kraft och tiden för genomförandet har gått ut. Enligt punkten 3 i

övergångsbestämmelserna till lagen (2015:373) om ändring i anläggningslagen ska den nya lydelsen av 33 § tillämpas även i fråga om anläggningsbeslut som har meddelats före ikraftträdandet. De nya bestämmelserna om när ett anläggningsbeslut upphör att gälla (avsnitt 6.4) påverkar inte sådana beslut som vid ikraftträdandet redan har upphört att gälla. Däremot bör det klargöras i en övergångsbestämmelse att de nya bestämmelserna ska tillämpas även på befintliga anläggningsbeslut som vid ikraftträdandet inte har upphört att gälla (prop. 2014/15:71 s. 36).

Vad ska mark- och miljödomstolen pröva?

Vad gäller klandertalan av stämmobesluten den 26 mars 2017 har Högsta domstolen (HD) meddelat prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen (MÖD) och angivit att målet aktualiserar vilken betydelse det har för frågan om ett anläggningsbeslut förfallit enligt 33 § AL, huruvida avregistrering skett enligt 34 § samma lag, och att den frågan behöver belysas ytterligare i rättspraxis.

Mark- och miljööverdomstolen har sammanfattningsvis bedömt att en uppgift i fastighetsregistret inte kan ersätta den självständiga prövning som domstolen har att göra av de av parterna åberopade omständigheterna, se MÖD den 23 februari 2021, mål nr F 12766-19.

Eftersom mark- och miljödomstolen i sak inte har prövat frågan om anläggningsbeslutet förfallit har MÖD återförvisat målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt behandling.

Mark- och miljödomstolen ska således självständigt pröva frågan i sak om anläggningsbeslutet taget vid lantmäteriförrättning den 21 september 2011 har förfallit.

Eftersom frågan om anläggningsbeslutet förfallit även har betydelse för bedömningen av de klandrade stämmobesluten så prövar mark- och miljödomstolen först den frågan och därefter de klandrade stämmobesluten.

Ska frågan om anläggningen utförts i tid prövas enligt 33 § ÄAL eller enligt 33 § AL?

Som grund för att klandra ett antal beslut som har fattats vid Nabbareds samfällighetsförening den 26 mars 2017 samt den 31 augusti 2020 har A.S. och E.S. i huvudsak gjort gällande att anläggningsbeslutet, genom vilket gemensamhetsanläggningen A inrättats, har förfallit eftersom anläggningen inte hade utförts i sin helhet inom den tid som föreskrivits i anläggningsbeslutet. De har gjort gällande att frågan om anläggningsbeslutet förfallit ska bedömas enligt 33 § AL i dess lydelse före den 1 juli 2015.

I förarbetena till den nya lagstiftningen (prop 2014/15:71 s. 49) stadgas följande angående vilken lagstiftning som ska tillämpas på befintliga anläggningar i den nu aktuella frågan.

”Genom *punkten 3* klargörs att ett befintligt anläggningsbeslut vid ikraftträdandet omfattas av de förändrade bestämmelserna om när anläggningsbeslut upphör att gälla. En förutsättning för detta är dock att anläggningsbeslutet vid ikraftträdandet inte redan har upphört att gälla enligt äldre bestämmelser.”

Förrättningsbeslutet den 21 september 2011 innebar, efter att beslutet vunnit laga kraft, att gemensamhetsanläggningen skulle vara utförd senast den 14 november 2014. Beslutad tidsfrist i enlighet med anläggningsbeslutet upphörde därmed att gälla före ikraftträdandet den 1 juli 2015 av den nya bestämmelsen 33 § AL, varför domstolen finner att det är den äldre 33 § ÄAL som är tillämplig vid prövningen.

Av 33 § första stycket ÄAL, dvs. i dess lydelse före den 1 juli 2015 framgår, av betydelse för det som nu är aktuellt att bedöma, att anläggningsbeslutet är förfallet, om anläggningen ej utförts inom den tid som bestämts i beslutet.

I förarbetena till den äldre lydelsen av 33 § AL anges att "Som regel torde det inte möta någon svårighet att konstatera att en anläggning inte kommit till utförande. Givetvis bör förfallopåföljden inte inträda, om endast någon mindre betydelsefull detalj återstår att ställa i ordning" (prop. 1973:160 s. 250). Det bekräftas i förarbetena till den nya lydelsen av bestämmelsen att den praktiska tillämpningen, där den "ventil" som förarbetena påbjuder synes ha fått en snäv tillämpning (prop. 2014/15:71 s. 33).

Av författningskommentaren (se prop. 2014/15:71 s. 41) till den nya lydelsen av 33 § AL framgår också att syftet med den nya bestämmelsen var att tidigare tillämpning av den äldre lydelsen även fortsättningsvis skulle innebära att det finns ett visst utrymme för att låta ett anläggningsbeslut fortsätta att gälla trots att anläggningen inte har blivit helt färdigställd inom den tid som har bestämts i anläggningsbeslutet.

Vilken betydelse har omständigheten att avregistrering skett av gemensamhetsanläggningen?

A.S. och E.S. har gjort gällande att anläggningsbeslutet, genom vilket gemensamhetsanläggningen A inrättats, har förfallit eftersom saken är avgjord i förvaltningsdomstol och domen har vunnit laga kraft. A är avregistrerad. Skulle det vara så att mark- och miljödomstolen menar att domen i Kammarrätten, mål nr 5357-18, inte har rättsverkan i nu aktuell prövning, har A.S. och E.S. gjort gällande att den prejudiciella sakfrågan trots allt har utretts och bedömts slutligt på ett sådant sätt att slutsatsen och beslutets bevisverkan bör kunna ligga till grund för ett beslut i nu aktuell prövning och med samma resultat.

Högsta förvaltningsdomstolen (HFD 2136-20) har i slutligt beslut 2021-03-31 inte meddelat prövningstillstånd, vilket innebär att kammarrättens dom (5357-18) den

10 mars 2020 om att anse anläggningsbeslutet förfallet, har vunnit laga kraft. Det innebär att gemensamhetsanläggningen A ska avregistreras i enlighet med vad som föreskrivs i 34 § AL.

Enligt Mark- och miljööverdomstolen är registeruppgiften en av flera omständigheter som kan vägas in vid bedömningen av frågan om anläggningen har utförts i tid, se MÖD:s dom den 23 februari 2021, mål nr F 12766-19. Att gemensamhetsanläggningen har avregistrerats efter laga kraftvunnen dom från Kammarrätten, mål nr 5357-18, är således en omständighet bland andra att beakta vid den sakprövning som mark- och miljödomstolen ska göra om anläggningsbeslutet har förfallit.

Anläggningskungörelsen (1973:1165) innehåller föreskrifter för tillämpningen av främst anläggningslagen. Enligt 7 § andra stycket anläggningskungörelsen ska lantmäterimyndigheten, om myndigheten får kännedom om att ett anläggningsbeslut kan ha förfallit, försöka klarlägga om så har skett. Sådan utredningsskyldighet för lantmäterimyndigheten att försöka klarlägga om ett anläggningsbeslut kan ha förfallit trädde ikraft den 1 juni 2014 och gällde således vid tidpunkt när frågan om anläggningsbeslutet förfallit eller inte uppkom. Med hänsyn till att lantmäterimyndighetens utredningsskyldighet enligt 7 § anläggningskungörelsen enbart sträcker sig till att försöka klarlägga omständigheterna ifråga om anläggningsbeslutet förfallit eller inte som underlag för om avregistrering ska ske finner mark- och miljödomstolen att beslutet till grund för att avregistrera gemensamhetsanläggningen inte har särskild tyngd i förhållande till andra omständigheter. Avregistreringen talar för att anläggningsbeslutet har förfallit, men är en omständighet bland andra omständigheter som domstolen har att pröva i sakfrågan.

Återstod en mindre betydelsefull detalj vid utförandet av gemensamhetsanläggningen?

Frågan är då om och i så fall vilka åtgärder som kvarstod efter den tid som enligt förrättningsbeslutet skulle ha varit utförda och efter att förrättningsbeslutet vunnit

laga kraft dvs. senast den 13 november 2014. Frågan är därefter om åtgärd eller åtgärder som kvarstod kan anses utgöra en mindre betydelsefull detalj sett till anläggningen som helhet och till åtgärden eller åtgärderna som sådana.

Genom lantmäteriets förrättningsbeslut den 21 september 2011 inrättades gemensamhetsanläggningen A med ändamål väg.

Domstolen kan med beaktande av den skriftliga och muntliga bevisning som förts fram i målet konstatera att skälet till förrättningen var att säkerställa befintlig utfartsväg till allmän väg för deltagande fastigheter samt för att inrättandet av en gemensamhetsanläggning var nödvändigt på grund av att oenighet rådde mellan fastighetsägarna om flera frågor angående vägens drift och underhåll.

Av förrättningsbeslutet (Gemensamhetsanläggningens ändamål, läge, storlek m.m.) framgår att gemensamhetsanläggningen består av utfartsvägen från allmän väg i norr till en punkt 15 meter söder om avtagsvägen till D och 14 samt utfartsvägen 2-4 enligt karta KA1. Vägen 1-2-3 är cirka 700 meter och vägen 2-4 är cirka 40 meter. Med väg avses här vägbanan och övriga väganordningar såsom dike, slänt, trumma, mötesplats, vändplats och vägmärke. Som vändplats används vägsträckan 2-3 om 15 meter och del av vägen 2-4. Vägen ska iståndsättas enligt redovisning nedan under rubrikerna vändplan och borttagande av väghinder. Blivande samfällighetsförening bestämmer om eventuella fartbegränsande åtgärder i form av skyltning m.m. Vägen ska hållas farbar för trafik med motorfordon året om (barmarksunderhåll och vinterväghållning) och underhållas på sådant sätt att erforderliga transporter kan genomföras rationellt och att trafiksäkerheten inte äventyras.

För anläggningen uppläts det utrymme som den befintliga vägen upptar på berörda fastigheter och samfälliga vägar. Dessutom uppläts utrymme inom C i där vägen 2-4 ansluter till vägen 1-2-3. Ett trekantigt område söder om vägen 2-4 om 8 meter i ost-västlig riktning och 4 meter i nord-sydlig riktning uppläts för att förbättra vändmöjligheten för större fordon.

I förrättningsbeslutet angavs bl. a. även en tidpunkt för utförande av vändplan enligt följande lydelse.

”För att vändplatsen i läge 2 ska fungera ska stenarna som ligger på området tas bort och ytan förstärkas med makadam/krossten. Detta arbete skulle utföras och bekostas av blivande samfällighetsförening och ska vara utfört senast ett år efter det att förrättningen vunnit laga kraft efter andelstalsberäkning, aktbilaga AN2.”

Förrättningsbeslutet den 21 september 2011 överklagades till mark- och miljödomstolen som meddelade dom den 5 juli 2013, F 6464-11. Domen innebar inte någon ändring av förrättningsbeslutet i ovan angivna delar. Förrättningen vann laga kraft den 13 november 2013 och de två iståndsättningsåtgärder som fanns angivna och tidsatta i anläggningsbeslutet, borttagande av stenar och påförande av förstärkningslager, skulle således vara utförda senast den 13 november 2014. Det är ostridigt i målet att stenarna tagits bort inom utförandetiden. Det står också klart att iordningställandet av vändplatsens yta inte skedde förrän i slutet av december 2014 och således efter tidsfristens utgång.

Frågan är då om åtgärden att iordningställa-vändplatsens yta utgör en sådan mindre betydelsefull detalj som trots att åtgärden utfördes efter utförandetidens utgång ändå innebär att anläggningsbeslutet inte ska anses ha förfallit.

Föreningen har gjort gällande att åtgärden enligt förrättningsbeslutet ”förstärka ytan med makadam/krossten” i sig är en felaktigt formulerad åtgärd eftersom en vägyta inte kan få bärighet genom att ytan tillförs makadam eller krossten. Det är även oklart vilken krossten som avsågs. T-korsningen, inklusive utökningsytan, hade redan den bärighet som krävdes för att fungera som vändplan. Den uppfattningen får stöd av vad såväl V.E.s, B.J.s och J.J.s uppgifter. Det som återstod var att ta bort s k grässvål och tillföra ytan ett slitlager så att tyngre fordon än personbil inte körde fast. Vittnesförhören med T.L. och B.J. ger stöd för föreningens uppfattning i den här delen.

Föreningen har även åberopat en faktura utställd av T.L. som avser utförda arbeten med att utöka väg till vändplats till en summa av 2 865 kr netto och med V.E. som uppdragsgivare.

A. och E.S. har gjort gällande att åtgärden att förstärka aktuell yta med makadam/krossten och som kvarstod efter tidsfristens utgång inte utgjorde en mindre betydelsefull detalj. Mark- och miljödomstolen anser inte att A. och E.S. genom den bevisning de framlagt därigenom vederlagt föreningens uppgifter. Inte heller den omständigheten att övriga deltagande fastigheter än makarna S. yrkade en ny breddad vändficka inför förrättningen anser domstolen vederlägger föreningens uppgifter. Det även med beaktande av omständigheten att gemensamhetsanläggningen avregistrerades efter lagakraftvunnet beslut den 31 mars 2021.

Sammantaget finner domstolen därmed att föreningen visat att den åtgärd som återstod, för att anläggningen skulle vara iordningställd i enlighet med anläggningsbeslutet när utförandetiden löpte ut, var att ta bort grässvålen och påföra ett slitlager på det triangelformade området mot bäcken. Tillkommande upplåtet utrymme för mötesplatsen är en triangel med sidor 4 meter och 8 meter, dvs. en yta på 16 kvadratmeter. Detta område motsvarar ca 0,4 procent av totalt upplåtet utrymme för A $((3 \text{ meter} + 2 \times 1,5 \text{ meter}) \times 740 \text{ meter} + 16 \text{ kvadratmeter} = 4456 \text{ kvadratmeter})$. Vid prövningen i avregistreringsärendet enligt 34 § AL fanns inte nu föreliggande underlag och bevisuppgifter tillgängliga. Domstolens bedömning är därför, även med beaktande av utgången i avregistreringsärendet, att de åtgärder som återstod när utförandetiden gick ut, utgör en sådan mindre betydelsefull detalj som omnämns i förarbetena till den tillämpliga bestämmelsen i 33 AL i dess äldre lydelse. Anläggningsbeslutet ska därför inte anses ha förfallit.

Beslut fattade på föreningens årsstämma den 26 mars 2017 (mål nr 1324-21) och den 31 augusti 2020 (F 3958-20)

Mark- och miljödomstolen har även att ta ställning till det klander som har framförts mot stämmobesluten vid årsmötet den 26 mars 2017, punkten 8, punkten

10 1a och 2a samt punkten 12 (utom kantskärning). Samt till det klander som har framförts mot stämmobesluten vid årsmötet den 31 augusti 2020, punkten 8, punkten 9, punkten 11, punkten 12 samt punkten 13.

Domstolens prövning av ett klandrat beslut begränsar sig till att pröva om beslutet strider mot lagen om förvaltning av samfälligheter (1973:1150), SFL, annan lagstiftning eller stadgarna, eller om beslutet inte tillkommit i behörig ordning eller det eljest kränker endast medlems eller rättighetshavares rätt. Vad gäller uttaxering framgår av 46 § SFL att om uttaxering inte överensstämmer med denna lag, stadgarna eller föreningsstämmobeslut får medlem väcka talan mot föreningen om rättelse. Det innebär att domstolens prövning i ett klander mål främst innebär en kontroll av om de fattade besluten på stämma strider mot föreningens stadgar eller gällande lagbestämmelser, dvs. om besluten är formellt korrekta. Domstolen har inte att bedöma lämpligheten av fattade beslut och kan inte heller pröva löpande förvaltningsåtgärder som styrelsen utför.

Vid denna prövning anser mark- och miljödomstolen att det ska vägas in att föreningen i vart fall sedan den februari 2015 ägt vetskap om risken att gemensamhetsanläggningen kan komma att bedömas vara förfallen på grund av för sent utförd åtgärd, se dagboksblad från lantmäteriet, sid. 78 aktbilaga 72 i mål F 1324-21, varför föreningen ägt iaktta försiktighet vid beslutsfattandet under den tid som frågan inte vunnit laga kraft. Därmed bedömer domstolen att besluten vid föreningens årsstämmor i huvudsak ska innebära åtgärder för anläggningens förvaltning, och vart fall inte innebära extensiva beslut.

Föreningens årsstämma den 26 mars 2017 (F 1324-21)

Beslutet om ansvarsfrihet för styrelsen, punkten 8 i stämmoprotokollet

Frågan om ansvarsfrihet bedöms utifrån formella grunder. Domstolen finner inte något som talar för att beslutet om ansvarsfrihet inte överensstämmer med det som beslutades och inte heller att det inte har tillkommit i behörig ordning eller strider mot lagen om förvaltning av samfällighetsföreningar, stadgar eller annan lag etc.

Det saknas därför skäl att på åberopade grunder om anläggningsbeslutet förfallande upphäva beslutet angående ansvarsfrihet för styrelsen.

Framställan från styrelsen, punkten 10, 1a och 2a i stämmoprotokollet

Gällande stämmobeslutet under punkten 10, 1a och 2a, fick styrelsen i uppdrag att handlägga åtgärder gentemot olovlig skyltning och åtgärder mot olovliga åtgärder inom vägområdet. Det framgår inte av stämmoprotokollet på vad sätt skyltningen är olovlig och inte heller på vad sätt olovliga åtgärder har skett inom vägområdet. Inte heller framgår det vilka åtgärder som styrelsen ska vidta.

Domstolen anser inte att det framgår av klandertalan att beslutet om skyltning och andra åtgärder står i strid mot anläggningsbeslutet. Sammanfattningsvis finner domstolen att stämmans beslut att ge styrelsen i uppdrag att utföra vissa åtgärder inte, av vad som framkommit, strider mot SFL, annan lagstiftning eller stadgarna. Det finns inte heller stöd för att besluten under punkten 10, 1 a och 2a kränker medlems rätt. Domstolen finner inte skäl för att upphäva stämmans beslut.

Beslut om budget och debiteringslängd, punkten 12 i stämmoprotokollet

Debiteringslängden i den del som avser posten 2 995 kr kantbeskränning har vunnit laga kraft (F1487-17). Domstolen bedömer att det är av vikt att löpande förvaltning kan ske av vägen och tillhörande uttaxering av medel för underhåll och drift. Mark- och miljödomstolen finner därför inte skäl för att upphäva eller ändra stämmans beslut i övrigt om budget för verksamhetsåret samt medlemsavgift och debiteringslängd.

Föreningens årsstämma den 31 augusti 2020 (F 3958-20)

Beslutet om ansvarsfrihet för styrelsen, punkten 8 i stämmoprotokollet

Domstolen finner inte något som talar för att besluten om ansvarsfrihet inte överensstämmer med det som beslutades och inte heller att det inte har tillkommit i behörig ordning eller strider mot lagen om förvaltning av samfällighetsföreningar, stadgar eller annan lag etc. Det saknas därför skäl att på åberopade grunder om

anläggningsbeslutet förfallande upphäva beslutet angående ansvarsfrihet för styrelsen.

Framställan av motioner, punkten 9 i stämmoprotokollet

Mark- och miljödomstolen finner att stämmans beslut exempelvis om högst tillåtna axeltryck följer av vägens skötsel och drift. Vägtrumman under bro ingår i gemensamhetsanläggningen som avser väg.

Sammanfattningsvis finner domstolen att stämmans beslut att ge styrelsen i uppdrag att utföra sådana åtgärder inte, av vad som framkommit, strider mot SFL, annan lagstiftning eller stadgarna. Det finns inte heller stöd för att besluten kränker medlems rätt. Domstolen finner inte skäl för att upphäva stämmans beslut.

Beslutet om arvode, punkten 11 i stämmoprotokollet

Domstolen konstaterar att gemensamhetsanläggningen inte var avregistrerad vid tidpunkten för stämmobeslutet varför något formellt fel inte har begåtts vad gäller stämmans beslut om arvode. Av vad som framkommit bedömer domstolen att stämmans beslut inte strider mot SFL, annan lagstiftning eller stadgarna. Det finns inte heller stöd för att beslutet kränker medlems rätt. Domstolen finner inte skäl för att upphäva stämmans beslut.

Beslut om budget för verksamhetsåret samt medlemsavgift och debiteringslängd, punkten 12 i stämmoprotokollet

A. och E.S. har anfört att beslutet kränker enskild medlems rätt på så sätt att föreningen upptar lån och agerar ombud i rättstvister vars kostnader belastar föreningens medlemmar (jfr RH 2000:2). Föreningen tillvaratar därmed inte de enskilda medlemmarnas intresse i skäligen omfattning och kränker enskild medlems rätt.

Domstolen finner inte vid övervägande av de grunder som A. och E.S. anfört inte skäl för att upphäva stämmans beslut. Av vad som framkommit bedömer domstolen att stämmans beslut inte strider mot SFL, annan

lagstiftning eller stadgarna. Det finns inte heller stöd för att besluten kränker medlems rätt. Domstolen finner inte skäl för att upphäva stämmans beslut.

Val av styrelseledamöter, suppleanter samt styrelseordförande för verksamhetsåret, punkten 13 i stämmoprotokollet

Makarna S. har anfört att extern ordförande J.J. inte behövs för en sådan liten förening och att det enbart innebär oskäligen kostnader. Föreningen tillvaratar därmed inte enligt dem de enskilda medlemmarnas intresse i skälig omfattning och kränker enskild medlems rätt.

Med hänsyn till de svårigheter som funnits i att hitta en samsyn kring flera frågor kopplat till vägens förvaltning bland berörda fastighetsägare framstår inte en extern styrelseledamot som en omotiverad åtgärd. Det finns inte heller något i SFL som förbjuder externa styrelseledamöter eller att dessa, i skälig utsträckning, erhåller arvode för sitt uppdrag. Domstolen finner inte vid övervägande av de grunder som A. och E.S. anfört inte skäl att upphäva stämmans beslut. Av vad som framkommit bedömer domstolen att stämmans beslut inte strider mot SFL, annan lagstiftning eller stadgarna. Det finns inte heller stöd för att besluten kränker medlems rätt. Domstolen finner inte skäl för att upphäva stämmans beslut.

Rättegångskostnader

Målen F 1324-21 och F 3958-20

Av 18 kap. 1 § rättegångsbalken följer att part som tappar målet ska ersätta motparten dess rättegångskostnader, om ej annat är stadgat. Med hänsyn till utgången i målen konstaterar domstolen att makarna S. är förlorande part. De ska därmed ersätta föreningen för rättegångskostnaderna i målen F 1324-21 och F 3958-20.

Föreningen har yrkat ersättning för rättegångskostnader i målet F 1324-21 med 145 063 kr, varav 110 000 kr avser ombudsarvode, 5 000 kr eget arbete utfört av ordföranden, 1 050 kr utlägg och 29 012 kr mervärdesskatt.

Föreningen har yrkat ersättning för rättegångskostnader i målet F 3958-20 med 84 263 kr, varav 62 000 kr avser ombudsarvode, 5 000 kr eget arbete utfört av ordföranden, 445 kr utlägg och 16 812 kr mervärdesskatt.

Makarna S. har bestritt föreningens yrkade rättegångskostnader. I stort sett allt arbete i alla instanser har riktat in sig på anläggningsbeslutets upphörande eller ej. Det ankommer på fastighetsägarna att vara sakägare i den frågan. Föreningen har också varit part i förvaltningsdomstolarnas prövning av frågan och därmed haft kostnader för talans utförande. Dessa kostnader ska inte belasta föreningens medlemmar, utan de enskilda fastighetsägarna. Mark- och miljödomstolen finner att frågorna i målet handlar om klander av stämmobeslut och vilken verkan 33 § AL kan ha på beslut fattade vid föreningens stämmor. Frågorna i målet rör i huvudsak föreningens förvaltning av samfälligheten. Fråga har inte uppkommit om föreningen är behörig att föra talan som part i målen (jfr RH 2000:2). Domstolen finner därför inte skäl att jämka föreningens yrkade rättegångskostnader med hänsyn till det anförda. Domstolen finner inte heller i övrigt skäl för att sätta ned yrkad ersättning för föreningens rättegångskostnader utan anser begärd ersättning skälig och ska bifallas. Vad makarna S. anført beträffande yrkad ersättning för Jan Johanssons arbete ändrar inte domstolens bedömning.

Mål F 1487-17

I mål F 1487-17 har makarna S. solidariskt förpliktigats att ersätta föreningen för rättegångskostnader med 98 906 kr, jämte ränta på beloppet.

Föreningen har anført att anledning till att föreningen inte bifogat kostnadsräkning i mål F 1487-17 är att föreningen hänvisar till domen i det målet, där makarna S. huvudsakligen ansågs som tappande part. Enligt föreningens uppfattning innebär Högsta domstolens beslut att rättegångskostnader i de tidigare målen inte ska eller kan omprövas.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning.

I mål F 1487-17 beslutade mark- och miljödomstolen bl.a. att A. och E.S. solidariskt ska ersätta föreningen för rättegångskostnader med 98 906 kr jämte ränta enligt lag. Domen i målet överklagades till Mark- och miljööverdomstolen bl.a. i den del som avser rättegångskostnader av både föreningen och av makarna S.. Ingen av parterna erhöll prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen, F 2529-19. Därefter begärde makarna S. prejudikatsdispens i Högsta domstolen, Ö 5457-19. Högsta domstolen meddelade prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen, F 12766-19. I sistnämnda mål undanröjde Mark- och miljööverdomstolen domen F 1487-17 och återförvisade målet till mark- och miljödomstolen. Målet återförvisades såvitt gällde punkten 2 och punkten 4. Punkten 2 avser klandertalan och punkten 4 avser beslut om rättegångskostnader. Domstolen bedömer därmed att domen i F 1487-17 inte har vunnit laga kraft vad gäller den del som avser rättegångskostnaderna i målet. Det är alltså en fråga som domstolen ska pröva inom ramen för nu aktuellt mål inklusive skälighetsbedömning av det yrkade beloppet. Domstolen finner vid en skälighetsbedömning inte anledning att göra en annan bedömning av yrkad ersättning för rättegångskostnader avseende ombudsarvode och nedlagt arbete i det målet, än den som domstolen gjort i F 1487-17. Makarna S. ska därför förpliktigas att solidariskt ersätta föreningen för rättegångskostnader med 98 906 kr jämte ränta enligt lag.

Mål i Mark- och miljööverdomstolen F 12766-19

Föreningen har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen, F 12766-19, med 154 480 kr, varav 112 000 kr för ombudsarvode, 7 981 kr för sakkunnig, 3 603 kr för utlägg och 30 896 kr i mervärdesskatt. Makarna S. har bestritt yrkat belopp i enlighet med vad de har anfört ovan.

I 18 kap. 15 § rättegångsbalken finns bestämmelser som är tillämpliga när ett mål rör sig mellan olika instanser. Av tredje stycket i bestämmelsen följer att när ett mål återförvisas av högre rätt till en lägre ska frågan om kostnaden i den högre rätten prövas i samband med målet efter dess återupptagande. Såvitt gäller kostnaderna för

processen i den högre rätten gäller i princip samma regler som för tingsrättsprocessen.

Vad gäller frågan om hur kostnadsansvaret i högre rätt ska fördelas efter att ett mål därifrån återförvisats till lägre rätt kan följande noteras. I förarbetena till bestämmelsen anges att om den part som får framgång med ett yrkande om återförvisning sedermera förlorar målet är det i allmänhet inte rimligt att den parten får ersättning för sina kostnader i den högre rätten (se NJA II 1943 s. 242). Huvudprincipen, att ansvaret för rättegångskostnaderna ska fördelas utifrån målets slutliga utgång, gäller alltså även efter återförvisning (se NJA 2019 s 1001).

Mot bakgrund av ovan angivna förarbeten och praxis, och att makarna S. i och med denna dom är tappande part i sak vad gäller de frågor som återförvisats från Mark- och miljööverdomstolen för prövning i mark- och miljödomstolen, ska makarna S. ersätta föreningens rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen. Domstolen anser att yrkad ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen är skälig varför yrkandet ska bifallas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD-01)

Överklagande senast den 21 mars 2022.

Titti Heina

Martin Kvarnbäck

Domstolens avgörande har beslutats av rådmannen Titti Heina, ordförande, och tekniska rådet Martin Kvarnbäck samt de särskilda ledamöterna Per Rexon och Peter Nyström.

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

Hur man överklagar Mark- och miljööverdomstolens avgörande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar Mark- och miljööverdomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningsstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och

miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (domstolens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se